

Etiopija: unitarizam, separatizam, autonomija

Mario Nobilo

Institut za zemlje u razvoju, Zagreb

Sažetak

Etiopijska revolucija uklonila je feudalizam, ali je zemlja ostala opterećena feudalnim, tj. imperijalnim nasljeđem. Napori za »integracijom« različitih, već formiranih naroda nastavljeni su i nakon pada Haile Selassia, pri čemu Mairam Mengistu nije promijenio unitaristički kurs svoga prethodnika. Neriješeno je nacionalno pitanje u Etiopiji suština većine problema na rogu Afrike. U Etiopiji djeluju različiti oslobodilački i separatistički pokreti, kao i pokreti za autonomiju, ali se njihova snaga, polazišta, ideologije, zahtjevi i utemeljenost u narodu veoma razlikuju. Najozbiljnija je situacija u Eritreji, gdje se vodi najduži afrički rat za vraćanje statusa federativne jedinice unutar Etiopije ili za otcjepljenje. Otcjepljenje Eritreje značilo bi prekid izlaska Etiopije na more i početak njezina komadanja, pa je razumljiv napor režima da uguši kontrarevoluciju, ali s malim izgledima da u tome uspije, naročito nakon ujedinjenja eritrejskih oslobodilačkih pokreta. Eritrejsko je pitanje problem tzv. »unutrašnje dekolonizacije« i poštivanja prava eritrejskog naroda na samoopredjeljenje. Razlikuje se od svih drugih etiopijskih nacionalnih zahtjeva po tome što je utemeljeno u međunarodnim ugovorima. U Etiopiji djeluju i Oslobodilačka fronta naroda Oromo, koji je najbrojniji narod u Etiopiji, kao i Oslobodilačka fronta naroda Tigre, Afarski oslobodilački pokret i Fronta za oslobođenje Zapadne Somalije, koju uvelike podržava somalijska vlada. Neki od tih pokreta međusobno surađuju, ali ta suradnja nije takva da bi dovela do pada sadašnju etiopijsku vladu. Smirivanje prilika u Etiopiji i na rogu Afrike nezamislivo je bez dosljednog proširenja etiopijske revolucije na nacionalno pitanje. To ne mora voditi komadanju te zemlje, nego, naprotiv, može biti osnova postizanja potrebnoga unutrašnjeg jedinstva i skladnijih odnosa s drugim državama regije.

Etiopijska je revolucija uklonila feudalizam, ali je Etiopija uvelike ostala opterećena svojim feudalnim, tj. imperijalnim nasljeđem. Centralizirana feudalna država uspješno se širila na jug i istok afričkog kontinenta, premjestivši historijsku regiju jezgre Aksumskoga carstva iz današnjih provincija Eritreje, Tigre i Begemender stotine kilometara na jug, u provinciju Choa, u kojoj je i danas glavni grad Etiopije. Teritorijalni apetiti etiopijskoga vladara Menelika II (druga polovica 19. st.) bili su veći i od današnjih granica Etiopije.

Zbog kulturnih, etničkih, vjerskih i drugih razlika, tendencija okupljanja razbijenih etničkih skupina oko dominantne skupine Amhara, odnosno »inte-

gracija« i homogenizacija koju nastoje provoditi svi vladari i režimi u Etiopiji, nije bila uspješna. Centralizirana i vojnički jaka vlast je uspjela očuvati novostečene teritorije. U prilog teritorijalnoj ekspanziji Etiopije išle su i neke međunarodne okolnosti, naročito u novijoj povijesti (nesložne muslimanske zajednice u okruženju kršćanske Etiopije, raspad kolonijalnih imperija, američka, a potom sovjetska podrška itd).

Etiopija je naslijedila vrlo heterogenu etničku strukturu, koja je danas osnovni problem njene unutrašnje sigurnosti. U zemlji postoji sedamdeset jezika i dvije stotine dijalekata. Od ukupno četrnaest provincija, u sedam postoje različiti vidovi pobune i otpora.¹ U Etiopiji djeluju različiti oslobodilački i separatistički pokreti, kao i pokreti za autonomiju. Njihova se polazišta, prava, zahtjevi i snaga razlikuju. Ti pokreti, uglavnom, ne koordiniraju svoje napore da bi osigurali prava koja ističu.

Unutar istog naroda postoje različite ideološke struje i suprotstavljene snage. Ipak, unutrašnja situacija ugrožava sadašnji režim u Adis Abebi i čini Etiopiju jednom od najnestabilnijih zemalja u Africi. *Neriješeno je nacionalno pitanje u Etiopiji suština većine problema na rogu Afrike.*

Zbog izuzetno vrijednoga strateškog položaja na izlasku iz Crvenog mora, u Eritreji su se u prošlosti smjenjivali različiti osvajači: Hamiti, Abisinci, Turci, Egipćani, Britanci i Talijani. Karakteristično je da su svi osvajači nastojali ovladati obalom, što je i osnovni razlog zašto su Abisinci, koji su se učvrstili u unutrašnjosti Eritreje i Tigre, usmjerili svoju ekspanziju na jug i istok, nastojeći izmaći potpunome muslimanskom okruženju.²

Jezične i kulturne razlike između Eritrejaca i Amhara nisu velike, te zbog njih vjerojatno ne bi došlo do etiopijsko-eritrejskih trvenja i ratova. Eritreja i Etiopija imale su različitu kolonijalnu prošlost i povijesnu sudbinu. Etiopija je prije i nakon revolucije dosljedno provodila svoju kolonijalističku politiku prema Eritreji, a pokušaji amharizacije pojačali su svijest o nacionalnoj posebnosti u Eritreji, naročito među muslimanskom polovinom stanovništva.

Talijanska je vladavina u Eritreji (1889—1941) ostvarena uz britansku suglasnost, čime se nastojalo osujetiti francusko širenje. Ugovorom iz Uccialia, Menelik II priznao je talijanske posjede u Eritreji. Talijanski se pokušaj ovladavanja Abisinijom završio teškim porazom, ali je Menelik II, proganjajući talijansku vojsku, zaustavio na etiopijsko-eritrejskoj granici i na taj je način ponovno priznao.³

Utjecaj kapitalističke privrede i velike talijanske investicije u Eritreji stvorili su u pola stoljeća prisutnosti drugačiju kulturu i privredu nego u feudalnoj i kontinentalno zatvorenoj Etiopiji.

U drugom su svjetskom ratu Britanci osvojili ovu talijansku koloniju, tražeći u toj borbi suradnju kopskih kršćana u Eritreji, kojima su obećali pripojenje Etiopiji. Izigravanje tog obećanja potaklo je stvaranje prvih političkih »partija«, buđenje nacionalne svijesti, te naglasilo muslimansko-kršćanske razlike.

1 Dušan Miklja, *Rat za Afriku*, Savremena publicistika, Beograd 1978, str. 56.

2 *In Defence of Eritrean Revolution*, AESNA, New York 1978, str. 28—59.

3 *The Eritrean Case*, Proceedings of Permanent Peoples' Tribunal of International League of Rights and Liberations of People — Session on Eritrea, Milano 1980, str. 55—115.

Pariška je konferencija 1946. godine nastojala odrediti sudbinu bivših talijanskih kolonija. Za Libiju i talijansku Somaliju pronađeno je rješenje, a pitanje statusa Eritreje ostavljeno je Organizaciji ujedinjenih naroda. Članovi posebne komisije UN za Eritreju imali su različita mišljenja: od prijedloga federacije s Etiopijom (SAD) do pune nezavisnosti (SSSR). Italija je smatrala da je njezina moralna dužnost zagovarati nezavisnost Eritreje, nakon što su je dobile i njezine druge kolonije.

Rezolucijom Generalne skupštine OUN 390A iz 1950. godine Eritreja je proglašena autonomnom jedinicom, koja se trebala federalizirati s Etiopijom, a zemlja je, prema nacrtu komisije UN, dobila ustav, parlament i razgraničenje vlasti s Etiopijom.⁴

U toj je fazi jačanja eritrejske nacionalne svijesti važno naglasiti *velike razlike između muslimana i kršćana*. Kršćani su osnovali frontu za ujedinjenje s Etiopijom, na što su se muslimanske partije udružile u Nezavisni blok (Independence Blok) koji je izgubio na izborima. Ujedinjeni su narodi, predloživši ujedinjenje Eritreje s Etiopijom, smatrale historijska, etnička i geografska prava Etiopije opravdanima. Eritreja je bila polazištem za šest različitih napada na Etiopiju (sudanski, egipatski, britanski i talijanski), a to je ujedno jedini izlaz ove zemlje na more, tu je bila stara etiopijska prijestolnica, a ni etničke razlike između stanovništva nisu velike. Zaboravilo se pri tome na različiti kolonijalni razvoj i vjerske razlike (muslimani i kršćani). Ipak je najviše na eritrejsko-etiofsku polarizaciju utjecao *pritisak na sve nacionalne posebnosti i kršenje autonomije Eritreje, garantirane međunarodnim ugovorima*. Bezobzirno kršenje autonomnih i nacionalnih prava Eritrejaca okrenulo je i eritrejske kršćane protiv Etiopije, iako nije odmah došlo do ujedinjenja muslimanskih i kršćanskih snaga, niti do prestanka njihovih uzajamnih sukoba.

Blagonaklonost zapadnih sila prema teritorijalnom širenju Etiopije treba pripisati popularnosti Haile Selassia zbog njegovog držanja u drugome svjetskom ratu, simboličnog sudjelovanja u korejskom ratu i utjecaja na druge afričke zemlje. Cijepanje Etiopije bilo je suprotno i američkim strateškim interesima (baza Kagnew u Eritreji). Federaciju Etiopije i Eritreje nije bilo lako postići, jer je federalni buržoasko-demokratski ustav trebalo usuglasiti s feudalnom strukturom Etiopije. No, osnovni su problem bile zapravo namjere etiopijskoga vladara, koji je vrlo brzo nakon *Anschlussa* ukinuo autonomna prava Eritrejaca, razorio federaciju, zamijenio tigre i arapski jezik imharskim itd. Formalna je aneksija Eritreje uslijedila 1962. godine, kada je Selassie ukinuo eritrejsku skupštinu i zamijenio eritrejske zakone etiopijskima (uz američku podršku i nijemost OUN). Da toga nije bilo, rezolucija Generalne skupštine OUN, nepravедna kao što jest, do razumne bi granice zadovoljila aspiracije Eritrejaca da je bila primijenjena i poštovana. Od tada i datira oslobodilačka borba u Eritreji, koja je i najdulji afrički rat (više od 20 godina).

Eritrejsko se pitanje razlikuje od svih unutrašnjih nacionalnih pitanja u Etiopiji. Ono i nije samo unutrašnje pitanje, jer se radi o *kršenju međunarodnih normi*, odnosno negiranju statusa Eritreje, za koji postoje međunarodne garancije, jer je Eritreja imala autonomni status i prije talijanske okupacije.

4 *United Nations Documentes on Eritrea*, EPLF — Foreign Mission, Rim 1973, str. 33; *The Eritrean Case*, Milano 1980, str. 32—35.

Eritrejsko je pitanje problem dekolonijalizacije i poštivanja prava eritrejskoga naroda na samoopredjeljenje. Kolonijalna je sila u ovom slučaju jedna afrička zemlja, što nije jedini primjer na afričkom kontinentu.⁵

Eritrejska je borba za nezavisnost izazvala mnogo političkih i teorijskih kontroverzija. Mnoge su zemlje smatrale eritrejsko pitanje riješenim samim činom pripojenja Etiopiji, iako nije poštovana volja eritrejskoga stanovništva, niti je organiziran referendum. Pravo na samoodređenje nacija predstavlja isključivo pravo na nezavisnost u političkom smislu, pa i slobodno političko odvajanje od ugnjetačke nacije. Konkretno, »taj zahtjev političke demokracije znači potpunu slobodu agitacije za odvajanje i rješenje pitanja o odvajanju putem referenduma nacije koja se odvaja. Na taj način, taj zahtjev nikako ne znači i želju za otcjepljenjem, drobljenjem, formiranjem malih država. On samo znači dosljedan izraz borbe protiv svakoga nacionalnoga ugnjetavanja.«⁶ *Samovoljno razvrgnuće federacije u doba Selassia i unitaristički kurs sadašnje etiopijske vlade čine eritrejsku borbu legitimnom* (a usporedbe su s Biafroom, Katangom ili Južnim Sudanom neumjesne). Većina afričkih zemalja proglasila je eritrejsku borbu unutrašnjom stvari Etiopije, bojeći se »Eritreje« u svojim sredinama. Podrška arapskih zemalja nije uvijek bila dosljedna, a neke su u početku zagovarale nezavisnost Eritreje, a promjenom političkih savezništava angažirale su se i u gušenju eritrejskog otpora.

Eritrejski problem ponovno otvara pitanje marksističkoga definiranja nacije i prava nacije na samoopredjeljenje do otcjepljenja.

Marksistička je teorija definirala naciju kao povijesno nastalu stabilnu zajednicu, koju karakterizira zajedništvo kulture, jezika, teritorija, i ekonomskoga života.

Prema Lenjinovu shvaćanju, porobljena nacija jest ona nacija kojoj je uskraćeno ostvarivanje bilo kojeg od tih prava, pa zbog toga takva nacija ima pravo na samoodređenje do otcjepljenja. Pravo na otcjepljenje Lenjin je doživljavao u kontekstu socijalizma kao povijesnoga procesa, pa seseciionizam ne mora uslijediti pod svaku cijenu.⁷ Zagovarajući pravo ugnjetenih nacija na otcjepljenje, Marx, pišući o irskome nacionalnom pitanju, nije zagovarao stvaranje malih država, niti državno drobljenje. Smatrao je pravo na otcjepljenje ugnjetene nacije preduvjetom stvaranja pravedne federativne zajednice.⁸ Suverena nacija može živjeti u zajedničkoj državi s drugim suverenim nacijama, ali to mora biti njezin izbor. Prema Lenjinovu shvaćanju cilj socijalizma nije samo razbiti podjelu čovječanstva na uske etnocentrične nacionalne okvire, nego je to zbližavanje nacija i njihova integracija. Na isti način na koji će čovječanstvo doći do ukidanja klasa, može doći i do neizbježne integracije nacija samo kroz prijelazni period potpune emancipacije svih porobljenih nacija, tj. njihovog prava na otcjepljenje. »Socijalističke partije, koje ne dokažu svom svojom djelatnošću, i sada i za vrijeme revolucije, kao i poslije njene pobjede, da će osloboditi porobljene nacije i da će sazdati odnos prema njima na osnovi slobodnoga saveza — a slobodni je savez lažna

5 Isto, br. 2, str. 59.

6 V. I. Lenjin, *Imperijalizam i imperijalistički rat*, Moskva 1934, str. 240.

7 V. I. Lenjin, *Socijalistička revolucija i pravo naroda na samoopredjeljenje* (Rezultati diskusije o samoodređenju), Kultura, Beograd 1950.

8 Karl Marx, *Pisma Kugelmanu*, Kultura, Beograd 1951.

fraza bez slobode otcjepljenja — takve bi partije izvršile izdaju prema socijalizmu».⁹

Po svim obilježjima Eritrejci se mogu smatrati formiranom nacijom, ali i nacijom kojoj je uskraćeno pravo na samoopredjeljenje. Rješenje *oslobodilačkoga rata u Eritreji, na osnovama koje nudi sadašnji etiopijski režim, ne razlikuje se od metoda njegovih prethodnika*. Etiopijski vojni režim i njegovi saveznici ne govore o pravu porobljenih naroda na samoopredjeljenje, nego o potrebi »unutarnacionalnoga« ili »supranacionalnoga« klasnog saveza i solidarnosti. Međutim, Lenjin je imao i na to odgovor: »Proleterijat je dužan da zahtijeva slobodu političkoga otcjepljenja kolonija i nacija koje ugnjetava 'njegova' nacija. U protivnom, internacionalizam proleterijata ostaje prazan i postoji samo na riječima; nije moguće ni povjerenje ni klasna solidarnost među radnicima ugnjetene i ugnjetačke nacije.«¹⁰

Nacionalnooslobodilački pokreti u Etiopiji, čija je borba starija od etiopijske revolucije, podržali su tu revoluciju, nadajući se da će ona riješiti i pitanje njihovoga samoopredjeljenja, odnosno ravnopravnoga položaja u etiopijskoj zajednici naroda. Kada se definitivno pokazalo da ni etiopijska revolucija nije promijenila kurs u pitanju položaja ostalih nacija u Etiopiji, a nakon svih poslijeratnih gorkih iskustava, eritrejski oslobodilački pokreti krajnje su nepovjerljivi prema prijedlozima o lokalnoj autonomiji koju nudi Mengistu, a od svih su pokreta u Etiopiji najekstremniji separatisti. Prema izjavi predstavnika (EPLF-a) Eritrejske narodnooslobodilačke fronte »nakon desetljeća patnji i ugnjetavanja jedini zamisliv odnos između Etiopije i Eritreje jest odnos dvije nezavisne države. Samo s takvim statusom možemo u budućnosti razgovarati o svim oblicima regionalnoga udruživanja za dobrobit naših naroda. Oslobođena i nezavisna Eritreja neće organizirati ekonomsku blokadu protiv Etiopije koja nema izlaz na more.«¹¹

Eritrejski nacionalnooslobodilački pokreti nisu uspjeli u svojoj dugogodišnjoj borbi izvojevati nacionalnu emancipaciju iz tri osnovna razloga:

(1) međunarodna javnost nije bila sklona intervenirati u »unutrašnje stvari Etiopije«, a moćni etiopijski saveznici (najprije SAD, zatim SSSR) protivili su se teritorijalnom cijepanju Etiopije;

(2) nesloga triju eritrejskih oslobodilačkih pokreta bitno je umanjila uspjehe njihove borbe, a izostala je suradnja s drugim nacionalnim pokretima u Etiopiji i u svijetu;

(3) etiopijski režimi svim sredstvima nastoje očuvati Eritreju, jer je to jedini izlaz Etiopije na more, a njezinu autonomiju smatraju opasnom i za druge dijelove Etiopije.

Međunarodnu je javnost očito bilo lakše mobilizirati kada se radilo o povijesnom procesu oslobodjenja od *evropskih* kolonijalnih sila. Na tom su pitanju zemlje u razvoju, bez obzira na ideološku orijentaciju, pokazale veliku solidarnost i jedinstvo. Stvar je sasvim drugačija kada tu solidarnost treba iskazati prema porobljenim narodima unutar zemalja u razvoju, čiji su režimi naslijedili i »usavršili« kolonijalne instrumente nacionalne represije. Teorijska zbrka i pragmatični politički interesi sprečavaju mnoge od njih da prijeduu ovu

⁹ Isto, br. 6, str. 237.

¹⁰ Isto, br. 6, str. 241.

¹¹ Berket Habte Selassie, *Conflict and Intervention in the Horn of Africa*, Monthly Review Press, New York 1980.

psihološku barijeru, koja bi ih svrstala uz oslobodilačke pokrete u Eritreji, Zapadnoj Sahari, Istočnom Timoru, Kurdistanu itd. Osim toga, ni sve nacionalne manjine u drugim zemljama u razvoju nisu doživjele svoju nacionalnu afirmaciju ni ravnopravnost, a mnoge se od njih bore i oružjem za svoja prava. Podrška koju neke od njih imaju u toj borbi nije rezultat principijelnosti, nego nastojanja da se nanese šteta režimu na vlasti. Jedino su palestinska, azanijska i namibijska borba za nacionalnu emancipaciju doživjele veću internacionalizaciju, ali, na žalost, još uvijek bez pravih rezultata. Drugi razlog eritrejskog neuspjeha — *dugogodišnje eritrejsko unutrašnje nejedinstvo* — vuče korijene iz različite vjerske pripadnosti eritrejskog stanovništva i različitih saveza koji iz njih slijede. Najprije se vjerska polarizacija pretvorila u ideološku, ali danas u ujedinjenom pokretu nalazimo i kršćansko i muslimansko stanovništvo.

Pregovori o ujedinjenju tih pokreta (Eritrejske oslobodilačke fronte—ELF, Eritrejske narodnooslobodilačke fronte — WPLF i Eritrejske oslobodilačke Fronte — narodnooslobodilačkih snaga — ELF/PLF) započeti su 1975. godine i nastavljeni 1977, a naročito su se intenzivirali nakon velike etiopijske ofenzive 1978. godine. Između 1972. i 1975. pokreti su više međusobno ratovali, nego protiv Etiopije. Godine 1981. pokreti su u Tunisu sklopili sporazum o prekidu uzajamnih neprijateljstava i okretanju svih oružja protiv zajedničkog neprijatelja. Ali, ni raniji sporazumi o ujedinjenju, uz posredovanje arapskih zemalja, nisu mnogo poštovani. To je jedinstvo vojne, ali i ideološke prirode i zasnovano na sve čvršćim osnovama ujedinjenja. Četrdeset i pet tisuća boraca, koliko ukupno iskazuju tri pokreta, velika su prijetnja režimu u Adis Abebi. Mengistov režim najizravnije ovisi o razvoju događaja u Eritreji. Pad vlade, ako do njega dođe, poteći će iz Eritreje, što Mengistu dobro zna.

U Eritreji se geopolitika igra s poviješću: eritrejski borci, koje su obučavali Kubanci, sukobljavaju se sada s kubanskim jedinicama, sovjetsko naoružanje Eritrejaca okrenuto je protiv istoga takvog u Etiopiji, baze u Južnom Jemenu, koje su nekada služile Eritrejcima, koriste se za napade na eritrejske položaje, nekada proeritrejski Libija sada je saveznik Adis Abebe, SAD simpatiziraju s Eritrejcima a nekada su bili glavna prepreka njihove samostalnosti, marksistički pokret se bori protiv marksističkoga režima itd.

Velika etiopijska ofenziva 1982. godine nije dala željene rezultate, a ustanici i dalje kontroliraju veći dio teritorija, ali su morali prijeći s pozicijskoga na gerilski rat.

Treći je uzrok dugotrajnosti ovoga afričkog rata *nepomirljivost strana u sukobu*. Eritrejci polaze od maksimalističkih zahtjeva, što u njih nije taktička pregovaračka pozicija. Punu nezavisnost, koju oni žele, neće priznati nijedan režim u Adis Abebi, jer bi time Etiopija postala kontinentalno zatvorena država, što bi otvorilo put komadanju Etiopije. Ne treba zaboraviti da područje provincije Eritreja i Tigre ima za Amhare emocionalnopovijesno značenje.

Eritrejska borba za nacionalnu emancipaciju jest pravedna i zaslužuje podršku progresivnih snaga u svijetu, bez obzira na trenutačne političke interese i afinitete pojedinih država.

Etiopija, osakaćena za svoje rubne teritorije odnosno veći dio površine, ne bi mogla biti faktor stabilnosti. Naročito bi bio velik gubitak Eritreje, jedinog pristupa moru, čak i da dobije koridore do Masave i Asaba, koje nude ustanici. Puno ostvarenje nacionalnih težnji i prava moguće je ostvariti

i unutar Etiopije, koja svoju revoluciju mora proširiti i na nacionalni plan. Potrebno je i vremena da bi se učvrstilo uzajamno povjerenje Etiopljana i Eritrejaca, ali i vlade drugih zemalja moraju uznastojati u tom pravcu. Jer, *teritorijalno velika*, a unitaristička Etiopija nije jaka nego slaba država pred raspadom, a njezina je revolucija zaustavljena na pola puta. Jednako bi tako mala i relativno siromašna Eritreja, koja participira na jednom od najvažnijih pomorskih i strateških pravaca, bila laki plijen tuđih interesa i faktor nestabilnosti u regiji. Osim toga, povijest je pokazala da u sukobima obale i zaleđa nadvlada zaleđe. Zbog toga bi Eritrejci morali odustati od nepormirljivog sescionizma u korist federacije.

Borba za nacionalnu emancipaciju u Ogadenu stara je gotovo kao i eritrejska borba, a etiopijski su pokušaji »integracije« imali ovdje najmanje uspjeha. Fronta za oslobođenje zapadne Somalije (Western Somalia Liberation Front — WSLF) uspostavljena je nakon osnivanja Republike Somalije i počela je oružanu borbu za pripojenje Somaliji. U to vrijeme WSLF surađuje s Oromo nacionalistima, a Oromo su proglašeni etničkom grupom srodnom Somalijcima. Tako su bitno prošireni teritorijalni zahtjevi WSLF nacionalista. Kongres WSLF-a u Hararu podijelio je taj pokret na Wariya (ogadensko krilo) i Abbo (provincije Bale, Arusi, Sidemo). Ogadensko krilo WSLF-a otvorilo odbacuje marksizam—lenjinizam i nepormirljivo je u isticanju prava na otcjepljenje i priključenje Somaliji. Najvažnija posljedica ogadenskoga rata (1977/79. godine) jest napuštanje teorije o postojanju »Abbo« Somalijaca (koji su uglavnom Oromo), čime su značajno smanjeni teritorijalni zahtjevi WSLF-a.¹²

Nakon što je srušen feudalizam u Etiopiji, vojna vlast je obećala lokalnu autonomiju svim narodima, što nikada nije izvršeno. Etiopijska se revolucija našla pred sličnom dilemom kao i ostale revolucije u zemljama u razvoju: kako pomiriti potrebu veće nacionalne autonomije manjina, zadovoljiti materijalna očekivanja stanovništva, izvršiti participaciju i decentralizaciju, a istovremeno konsolidirati revoluciju protiv brojnih neprijatelja? Ogadenski rat, tj. vanjska agresija bio je onaj kohezioni faktor koji je najvećim dijelom spasio etiopijsku revoluciju od brojnih unutrašnjih neprijatelja.

Somalijski je predsjednik Barre bio svjestan moguće izolacije na međunarodnom planu, ako bi otvoreno isticao teritorijalne pretenzije Velike Somalije. Bilo je i pokušaja međunarodnoga posredovanja, a 1977. godine je Castro organizirao susret Barra i Mengista. SSSR je predlagao konfederaciju Etiopije, Somalije i Južnog Jemena. No, Barre je to uvjetovao referendumom u Eritreji i Ogadenu, koji bi onda postali članovi konfederacije, što je Mengistu odbio.

Nema sumnje da je Somalija pomagala, i pomaže, WSLF svim mogućim sredstvima, ali je do intervencija regularnih somalijskih snaga došlo nakon što je Modagiš ocijenio da se ogadenski sukob odvija nepovoljno za Etiopiju. Rat je završio somalijskim porazom, zbog neviđene sovjetske i kubanske pomoći, ali je etiopijska ljevica taj rat proglasila »reakcionarnim«. Za vrijeme rata nije bilo usklađene vojne taktike između WSLF-a i regularnih somalijskih snaga. Rat je pokazao da se eventualno može uspjeti gerilskom borbom, odnosno osloncem na vojne i političke mogućnosti WSLF-a.

Otvoreni teritorijalni zahtjevi stvorili su Somaliji više neprijatelja nego prijatelja, a zapadna je pomoć bila suzdržana. Poučena tim iskustvom, Somalija je posljednjih godina promijenila taktiku. Teritorijalni zahtjevi više se ne iznose otvoreno, a nastoji se prikriti podrška WSLF-u, pred kojim je duga borba za drugačiji tretman Somalijaca koji žive u Etiopiji. WSLF je nakon ogadenskoga poraza prevladao svoju unutrašnju podvojenost i ponovno intenzivirao oružanu borbu, koja se pretvara u vojni sukob Etiopije i Somalije. Istovremeno je Somalija počela uključivati civile u vladu. Režim nije ogadenskim porazom pretrpio veći unutrašnji potres, unatoč predviđanjima da mu predstoji pad. Somalijski režim, uz stranu pomoć, relativno uspješno rješava problem jednog milijuna izbjeglica u Somaliji.

Narod Oromo nije najstariji u Etiopiji, ali je na tome području od 15. stoljeća. Podijeljen je na pet klanova: Mecha, Tulema, Borana, Bartuma i Wallo, koji govore istim jezikom i imaju zajedničku kulturu. Prisutni su u gotovo svim etiopijskim provincijama, ali su najgušće koncentrirani u centralnim i južnim područjima zemlje. Tvore više od polovice etiopijskoga stanovništva, a različite procjene govore o 15—18 milijuna ljudi.¹³ Brojniji su i od politički dominantnih Ahmara, pa to više nije pitanje osamostaljenja ili priznanja prava manjini i zemlji, nego borba za vlast između najbrojnije etničke skupine Oromo i »vladajućih« Amhara. Oromo su i jedna od najvećih etničkih skupina u subsaharskoj Africi, koja govori uzajamno razumljivim jezikom.

* Menelikova je politika »pacifikacije« drugih etničkih skupina dala stanovitte rezultate među plemenskim vođama koji su kupljeni položajima u feudalnoj hijerarhiji. Jezik Oroma i drugi jezici zabranjeni su u korist amharskoga. Takva je politika naišla na reakciju naroda, pa mnogi od njih prihvaćaju islam zbog protuahmarskih osjećaja.

Nakon spontanoga otpora odnarođivanju 1965. je godine organiziran Mecha-Tulema pokret među slojevima Oromo buržoazije, s ambicijama da postane sveoromski. Pokret je zabranjen 1967. godine, ali je ostavio za sobom organizacijski kostur, na kojem je kasnije stvorena Oslobođilačka fronta Oromo (Oromo Liberation Front—OLF).

Narod Oromo je pozdravio etiopijsku revoluciju, naročito agrarnu reformu obećanu ugnjetenim narodima na jugu zemlje, što se izjalovilo. Zahtjevi za većim poštovanjem Oromo jezika i tradicija nisu naišli na razumijevanje Mengistove vlade.

OLF-a sačinjavaju, uglavnom, gradska mladež, studenti, sitna buržoazija i činovnici, a podržava ga intelektualna ljevica zemlje. Iako ima podršku i među nekim članovima oružanih snaga i dijelova radničke klase, po svojem je socijalnom sastavu manje »narodski« nego eritrejski pokret; to je pretežno pokret intelektualaca i omladine, a ne može se govoriti da vojno ugrožava režim na način kako to čine Eritrejci i Somalijci u Ogadenu. Osim toga, problem nacionalne emancipacije Oromo naroda nije internacionaliziran kao u Ogadenu ili Eritreji.

Glavni programski cilj OLF-a jest »ostvarenje samoopredjeljenja za narod Oromo i njegovo oslobađanje od ugnjetavanja i eksploatacije u bilo kojoj

13 Prva procjena pojavila se u knjizi Donald N. Levine *Greater Ethiopia: The Evolution of Multiethnic Society*, University of Chicago Press, Chicago 1978, str. 38, a druga u propagandnom materijalu Oromo studenata u Evropi.

formi«. To se može osvariti »uspjehom antifeudalne, antikolonijalne i antiimperijalističke borbe, te uspostavljanjem Narodne Demokratske Republike Oromija«.14 Drugi su programski ciljevi: prijenos vlasti na narodni kongres, uspostavljanje demokratskih prava za sve protufeudalne i protuimperijalističke klase, poštivanje ljudskih prava i različitih religija, jednakost u obrazovanju i zdravlju, nagovještaji agrarne reforme, uspostavljanje državnih farmi na nezaposjednutoj zemlji i široki program nacionalizacije.

U programu je izraženo protivljenje naseljavanju Amhara na zemlji naroda Oromo i »uklanjanje reakcionarne feudalne, kolonijalne i imperijalističke kulture te njezina zamjena nacionalnom masovnom kulturom nove demokracije, na osnovi narodnih elemenata kulture Oromo.«15

Očito je da taj program uključuje elemente koji imaju mobilizacijsku snagu, ali je inače ideološki neuhvatljiv, a klasni zahtjevi nisu nigdje istaknuti. Stoga je pokret i dalje pred problemom kako da aktivira šire slojeve seljaštva i radništva. Etnička područja Oromo naroda ne graniče s prijateljskim zemljama, a on ne dobiva pomoć od drugih zemalja po vjerskoj ili nekoj drugoj ideološkoj liniji, koja i nije jasno profilirana.

Ni OLF nema dobre odnose s drugim pokretima za nacionalnu emancipaciju. S pokretom WSLF-a postoji preklapanje u teritorijalnim pretenzijama. Ipak, somalijska je vlada priznala OLF kao legitimni nacionalni pokret u Etiopiji, čime nisu nestale sve teritorijalne nedoumice.

Od svih bi oslobodilačkih pokreta u Etiopiji Oromo mogao biti najspremniji prihvatiti rješenje svoga nacionalnog pitanja drugačijim statusom unutar Etiopije, jer se on izravno ne izjašnjuje za otcjepljenje pod svaku cijenu. U budućnosti će sudbina Etiopije odrediti odnos naroda Oromo i Amhara (sukob ili savezništvo).

Provincija Tigre leži u sjevernom dijelu Etiopije i na sjeveru graniči s Eritrejom. Na jugu su joj susjedi provincije Wallo i Begemdir, a na zapadu Sudan. Zajedno s onima koji žive u provinciji Wallo, Tigreanaca u Etiopiji ima oko 5 milijuna, a kulturno su bliski Amharima. Otpor vladavini Amhara potječe još iz 17. stoljeća, a najpoznatiji ustanak, 1943, ugušen je uz britansku pomoć.

Ranih je 70-tih godina stvorena Nacionalna organizacija Tigre (Tigrey National Organisation — TNO), a Oslobodilačka fronta naroda Tigre (Tigray Peoples Liberation Front — TPLF) osnovana je 1978. godine. TPLF ima podršku seljačkih masa, rukovodeći kadar pokreta čine radnici, studenti, trgovci i učitelji. Cilj je pokreta nacionalno samoopredjeljenje i demokratska revolucija, a proglašavaju se antiimperijalistima, anticionistima, antifeudalcima, antifašistima i protivnicima nacionalnog ugnjetavanja. Ne zagovaraju otcjepljenje pod svaku cijenu, jer »samoopredjeljenje ne mora značiti secesiju; niti znači ujedinjenje po svaku cijenu«. Ipak, »stvaranje nezavisnoga Tigrey se može očekivati ako se nastavi sadašnje nacionalno ugnjetavanje«.16

Adis Abeba je nazvala TPLF »rekreacionom elementima i anarhistima« i nastojala je stvoriti netrpeljivost između Eritrejaca i Tigreanaca. No, suradnja TPLF-a i EPLF je dobra i oni koordiniraju oružanu borbu i političku kam-

14 Isto, br. 11, str. 83.

15 OLF Program, izdanje Oromo studenata u Evropi i Americi, 1976.

16 Isto, br. 11, str. 89.

panju. EPLF smatra problem naroda Tigre unutrašnjim etiopijskim problemom, a ne kolonijalnim pitanjem.

Za vrijeme etiopijske revolucije TPLF je došao u politički i vojni sukob s Etiopijskom narodnom revolucionarnom partijom (Ethiopian People's Revolutionary Party — EPRP) (militantni etiopijski lijevo orijentirani studenti), koja je negirala revolucionarnu borbu Tigreanaca i tražila revolucionarno klasno jedinstvo, odnosno monopol na revolucionarnu agitaciju.

Uspjesi TPLF-a u provinciji Tigary značajni su: organizirao je i politizirao seljačke mase, ostvario kontrolu nad velikim područjem provincije i proveo djelomičnu agrarnu reformu, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, a polako stječe i neka međunarodna priznanja. U organizacijskom i vojničkom smislu, TPLF je inspiriran oslobodilačkom borbom u susjednoj Eritreji.

Etiopijska bi vlada u nastojanju da riješi svoje unutrašnje nacionalne probleme morala početi upravo od davanja većih nacionalnih prava i autonomije narodu Tigre, s kojim je etnički i kulturno najbliža, a koji je najspremniji za pregovore. Tako bi se razbio eritrejsko-tigrenski blok otpora i za dilalog ohrabрили manje povjerljivi nacionalni pokreti u Etiopiji. Dobronamjerno posredovanje međunarodne zajednice pomoglo bi takvom kursu unutrašnje etiopijske stabilizacije.

U Etiopiji postoji i *Afarska oslobodilačka fronta* (Afar Liberation Front — ALF) kojoj je cilj okupljanje svih pripadnika plemena Afar u Etiopiji i Džibutiju pod jednu zastavu. Njegov je otpor etiopijskoj revoluciji motiviran razvlaštenjem feudalnih slojeva i oduzimanjem zemlje. Ne uživa široku narodnu podršku, reakcionarno je orijentiran, a sultan od Afara djeluje iz Saudijske Arabije, te ima podršku i drugih reakcionarnih arapskih zemalja.

Nacionalno pitanje u Etiopiji izuzetno je složeno i zahtijeva radikalnu promjenu unitarističkog kursa sadašnje vlade koji u ničem bitnom nije izmijenio stav o nacionalnom pitanju Haile Selassia. Etiopija ne može konsolidirati svoju revoluciju i odnose s drugim zemljama u regiji bez proširenja svoje revolucije na nacionalni plan. To ne mora nužno značiti komadanje Etiopije, ali mora voditi federativnom uređenju zemlje, posebno u odnosu na prava koja je imala Eritreja, davanju veće ravnopravnosti i autonomije drugim narodima u zemlji. Praćenje razvoja nacionalnog pitanja u Etiopiji na praktično-političkom i teorijskom planu posebno je zanimljivo jer su međunarodni problemi i način njihova »rješavanja« karakteristični za zemlje u razvoju i isprepleteni s vjerskim, razvojnim i regionalnim razlikama.

Mario Nobilo

ETHIOPIA: UNITARISM, SEPARATISM, AUTONOMY

Summary

The Ethiopian revolution has eliminated feudalism, but the country has continued to be troubled by its feudal, i. e. imperialist, past. The attempts to 'integrate' different, already formed, nations have been sustained even after the overthrow of Haile Selassie, for Mariam Mengistu did not change the unitaristic course pursued by his predecessor. The unsettled national question of Ethiopia is the root of most problems on the Horn of Africa.

A number of liberation and separatist movements, as well as movements for autonomy, are active in the country, but their strength, positions, ideologies, claims and popular support differ greatly. The gravest situation is in Eritrea, where the longest war in Africa is in progress for the restoration of federal status within Ethiopia or for secession. The secession of Eritrea would make Ethiopia a landlocked state and would signal the beginning of its dismemberment. Hence the understandable efforts to suppress to counterrevolution, though without much chance of success, especially after the unification of Eritrean liberation movements. The Eritrean question is a problem of so-called 'internal decolonisation' and of the right of the Eritrean people to self-determination. It differs from all other Ethiopian national claims by being founded on international treaties. Apart from this, Ethiopia is also the scene of activity of the Liberation Front of the Oromo People, the most numerous nation in Ethiopia, the Liberation Front of the Tigre People, the Afar Liberation Movement and the Front for the Liberation of West Somalia, which enjoys the strong support of the Somali Government. Some of these movements cooperate, but this cooperation is not strong enough to lead to the downfall of the present Ethiopian Government. A pacification of the situation in Ethiopia and on the Horn of Africa in general is inconceivable without a consistent application of the principles of Ethiopian revolution also to the national question. This need not result in the country's fragmentation; on the contrary, it might provide a basis for the achievement of the sorely needed internal unity and for more harmonious relations with other states in the region.